

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมซึ่งประกอบไปด้วยธุรกิจหลายประเภททั้งที่เกี่ยวข้องโดยตรงและโดยอ้อม นักท่องเที่ยวส่วนมากจะมาซื้อบริการต่างๆที่แฝงมากับการท่องเที่ยว ในแต่ละปีสามารถทำรายได้เข้าประเทศจำนวนมหาศาล (สาวิตรี พิสนุพงษ์, 2543) ได้มีการคาดการณ์ว่าในปี 2543 – 2553 จะมีรายได้เพิ่มขึ้นร้อยละ 7.2 ต่อปี (World Travel & Tourism Council, 1999)

ประเทศไทยมีทรัพยากรทางด้านศิลปวัฒนธรรมจำนวนมาก เช่น แหล่งศิลปกรรมที่เป็นวัด ศูป เจดีย์ พระพุทธรูป และโบราณสถานและโบราณวัตถุอื่นๆ เป็นต้น แสดงให้เห็นว่ามีความเจริญรุ่งเรืองมาตั้งแต่สมัยอดีตกาล ถ้านำทรัพยากรด้านศิลปวัฒนธรรมมาผสมผสานกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจะเกิดเป็นมูลค่าขึ้นมาทำให้เกิดเป็นรายได้ในท้องถิ่นมหาศาล แต่จะต้องตั้งอยู่ในการพัฒนาที่ยั่งยืนและมั่นคงตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 9 และ 10

อุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ตั้งอยู่ในตำบลนครชุม ตำบลหนองปลิง ตำบลสระแก้ว และตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร ทางภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย ซึ่งอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในมรดกโลกร่วมกับที่อุทยานประวัติศาสตร์สุโขทัย และอุทยานประวัติศาสตร์ศรีสัชนาลัย ในปี พ.ศ. 2535 มีแหล่งศิลปกรรมทั้งหมด 86 แห่ง แบ่งเป็น 4 เขตพื้นที่คือเขตอรัญญิก เขตนครชุม เขตฝั่งตะวันออก และเขตในเมือง อยู่ในความดูแลของกรมศิลปากร 2 พื้นที่คือ กรมศิลปากรจังหวัดกำแพงเพชร จะดูแลเขตในเมือง และเขตอรัญญิก และกรมศิลปากรจังหวัดสุโขทัย ทางฝั่งเขตนครชุม และเขตตะวันออก ทำให้การดูแลและการเข้าถึงยังจำกัดอยู่ ฝั่งตะวันออกและฝั่งนครชุมจึงค่อนข้างเสื่อมโทรมขาดการทำนุบำรุงในตัวแหล่งศิลปกรรม ชุมชนที่ใกล้เคียงแหล่งศิลปกรรมนั้นๆยังมีการเข้ามาดูแลได้บ้างแต่ยังอยู่ในข้อจำกัดของกฎหมาย ซึ่งประชาชนจะมีเสรีภาพโดยไม่จำกัดเฉพาะอยู่ในเรื่องการรักษาวัฒนธรรมทรัพยากรเฉพาะในท้องถิ่นของตน แต่ไม่มีสิทธิที่จะกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจภายในสังคมท้องถิ่น เนื่องจากเป็นอำนาจขององค์กรปกครองส่วนกลางหรือรัฐ ซึ่งต่างจากรัฐธรรมนูญปี 2550 มาตรา 87(1) บัญญัติไว้โดยให้อำนาจและเสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องที่ให้ประชาชนในท้องถิ่นนั้นสามารถวางแผนและกำหนดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจในสังคมท้องถิ่น เช่น อุทยานฯ ที่เป็นอุทยานปิดหรืออุทยานฯที่ยังไม่เป็นที่รู้จักหรือเป็นที่รู้จักเฉพาะคนในท้องถิ่นนั้นๆ สามารถวางแผนและกำหนดนโยบายเพื่อทำให้ประชาชนในระดับภาค ประเทศ ทวีป โลกรู้จักอุทยานแห่งนั้นๆ ซึ่งเป็นการพัฒนาเศรษฐกิจในท้องถิ่นเพื่อระดับชาติ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจเพื่อจะศึกษารูปแบบและการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

1. เพื่อศึกษาลักษณะทางกายภาพ วัฒนธรรม และสังคมบริเวณอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของชุมชนและรูปแบบของชุมชนต่อการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนสำหรับอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

1.3 ขอบเขตของโครงการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรอย่างยั่งยืน มีขอบเขตการวิจัยดังนี้

1.3.1 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการศึกษาด้านพื้นที่ที่จะศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดขอบเขตของพื้นที่ศึกษาเฉพาะอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ซึ่งประกอบไปด้วยแหล่งศิลปกรรมทั้งหมด 86 แห่ง อยู่ในพื้นที่ดังนี้

1. ตำบลหนองปลิง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
2. ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
3. ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร
4. ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

1.3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. สภาพทั่วไปของจังหวัดกำแพงเพชรจะทำการศึกษาในประเด็นต่างๆ ได้แก่
 - 1) ลักษณะทางกายภาพ
 - 2) ลักษณะทางเศรษฐกิจ
 - 3) ลักษณะทางสังคม
2. แผนนโยบายการบริหารจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดกำแพงเพชร แผนแม่บทอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และแผนนโยบายการบริหารจัดการอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร และบริบทด้านการท่องเที่ยว
3. ศึกษาทัศนคติของผู้เชี่ยวชาญจากภาครัฐเพื่อพัฒนาแนวทางในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรและข้อเสนอแนะอื่นๆ
4. ศึกษาทัศนคติของประชาชนต่อความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น พฤติกรรมที่ปฏิบัติตัวต่อการท่องเที่ยวต่ออุทยานประวัติศาสตร์ และศึกษาปัญหาและผลกระทบจาก

การท่องเที่ยวในพื้นที่อุทยานประวัติศาสตร์ เป็นแนวทางในการจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

5.ศึกษาทัศนคติของผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยวในเรื่องของการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร ปัญหาและอุปสรรคในการประกอบการ ผลกระทบจากการท่องเที่ยวของอุทยานประวัติศาสตร์ และข้อเสนอแนะแนวทางในการจัดการท่องเที่ยว

1.3.3 ขอบเขตด้านประชากร

การศึกษาครั้งนี้แบ่งประชากรไว้ 3 กลุ่มดังนี้

1.ประชากรในท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนที่อาศัยภายใน ตำบลหนองปลิง ตำบลสระแก้ว ตำบลในเมือง ตำบลนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

2.ประชากรผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง หมายถึง นายกองจัดการบริหารส่วนจังหวัด ประธานวัฒนธรรมจังหวัดกำแพงเพชร นักวิชาการ โบราณคดีอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

3.ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว หมายถึงผู้ประกอบการด้านของที่ระลึก ผู้ประกอบการด้านโรงแรมที่พัก ผู้ประกอบการด้านบริษัทนำเที่ยว และมัคคุเทศก์ที่ทำงานอยู่กับบริษัทนำเที่ยว และมีบัตรอนุญาตประกอบอาชีพมัคคุเทศก์ที่กรท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยเป็นผู้ออกให้

1.3.4 ขอบเขตด้านเวลา

ขอบเขตด้านเวลา การศึกษาครั้งนี้ ใช้เวลาในการดำเนินการรวม 1 ปี 6 เดือนคือระหว่างเดือน ตุลาคม 2551 – เมษายน 2553

1.4 ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการศึกษานี้ ศึกษาภายในเขตอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร จังหวัดกำแพงเพชร ซึ่งครอบคลุม 4 ตำบล ดังข้างต้น นอกพื้นที่ดังกล่าวจะไม่ทำการศึกษาในครั้งนี้ เพราะแหล่งโบราณสถานอยู่ภายในเขต 4 ตำบลเท่านั้นแต่ยกเว้นผู้ประกอบการด้านของที่ระลึก ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาสินค้าที่เป็นของที่ระลึกที่เด่นของจังหวัดกำแพงเพชร

1.5 คำนิยามศัพท์เฉพาะ

1. อุทยานประวัติศาสตร์ หมายถึง สภาพแวดล้อมหรือสวนสาธารณะเมืองหรือชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเมือง มีอาคารสถาปัตยกรรม ซากโบราณสถาน ที่อยู่อาศัย วัฒนธรรมสภาพแวดล้อมของโบราณสถาน ที่อยู่รายรอบอาคาร รวมทั้งสิ่งก่อสร้างอื่น ๆ เช่น สระน้ำ คลอง ถนน หรือสวนป่าประวัติศาสตร์และมีการผสมผสานกันระหว่างการก่อสร้างของมนุษย์และธรรมชาติแวดล้อม(กรมศิลปากร, 2549)

2. โบราณสถาน หมายถึง ในทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มาตราที่ 4 (2504,น.1) ได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า หมายถึง อสังหาริมทรัพย์ ซึ่งโดยอายุ หรือโดยลักษณะแห่งการก่อสร้าง หรือโดยหลักฐานเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของอสังหาริมทรัพย์นั้นเป็นประโยชน์ในทางศิลปะ ประวัติศาสตร์ หรือ โบราณคดี และได้แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ทั้งนี้ให้รวมถึงสถานที่ที่เป็นแหล่งโบราณคดี แหล่งประวัติศาสตร์และอุทยานประวัติศาสตร์ด้วย

3. สิ่งแวดล้อมศิลปกรรม หมายถึง พื้นที่หรือบริเวณที่มีคุณลักษณะสำคัญทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมบอกเล่าเรื่องราวพัฒนาการ ของสังคมและมนุษย์ผ่านประวัติศาสตร์ อันเป็นผลและเกี่ยวเนื่องกับวัฒนธรรม องค์ความรู้ และการให้คุณค่าการให้ความหมายของสังคม (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ออนไลน์, 2550)

4. มรดกวัฒนธรรม หมายถึง ทรัพย์สินสมบัติทางวัฒนธรรมซึ่งตกทอดมาจากคนรุ่นก่อน อันเป็นประจักษ์พยานของพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ เป็นผลผลิตที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้น คัดเลือก ปรับปรุง สร้างสรรค์ ของบรรพชนที่ยึดถือ เรียนรู้ หรือสืบทอดปฏิบัติกันมาจนถึงในวิถีชีวิตสมัยที่สาธารณชนเข้าถึง และรับรู้ได้วัฒนธรรมประกอบด้วยมรดกวัฒนธรรมทางวัตถุที่เป็นรูปธรรม (Tangible Heritage) เช่น โบราณสถาน และมรดกวัฒนธรรมที่เป็นนามธรรม(Intangible Heritage) ความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความทรงจำ เอกลักษณะ ตลอดจนการแต่งกาย อาหาร ศิลปหัตถกรรม และการละเล่น (International Council on Monuments and Sites, 2550, น.12)

5. การมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ส่วนร่วมในผลประโยชน์และส่วนร่วมในการประเมินผล (Cohen and Uphoff, 1977, p.220)

6. นักท่องเที่ยว หมายถึง ผู้ที่มาเยี่ยมชมภายในอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป

7. ประชาชนในท้องถิ่น หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ภายใน 4 ตำบล คือตำบลหนองปลิง ตำบลสระแก้ว ตำบลนครชุม ตำบลในเมือง อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร

8. การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน หมายถึง การพัฒนาการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน พิจารณาทั้งมิติด้านสังคม เศรษฐศาสตร์และสิ่งแวดล้อมควบคู่กันไปด้วยไปตลอดในรูปแบบของการท่องเที่ยวที่เป็นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ และวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่องยาวนาน โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายเสื่อมโทรมต่อทรัพยากรนั้นๆ(ภราเดช พยัณวิเชียร, 2544, น. 4-7)

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลด้านทรัพยากรของอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชรเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการการมีส่วนร่วมของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอุทยานประวัติศาสตร์กำแพงเพชร

มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร

กรอบแนวคิดของงานวิจัย

